

був Михайло Бойчук, послідовники якого в історії мистецтва відомі як «художники-бойчукісти». Концепція М. Бойчука йшла врозрід з утверджуваною тоді офіційною «пролеткультивщиною», яка заперечувала досягнення старих майстрів у будівництві так званої «пролетарської культури». Доля монументаліста і його однодумців була трагічною. За сфабрикованою справою у 1936 р. їх заарештували як учасників насправді неіснуючої контрреволюційної організації й у 1937 р. розстріляли. Разом з ним загинули його учні й послідовники І.І. Падалка, В.Ф. Седляр, дружина С.О. Налепінська-Бойчук.

Вплив ідеології позначився і на розвитку монументальної скульптури. Важливою подією культурного життя України стало відкриття пам'ятника Т. Шевченку в Харкові (скульптор М. Манізер, 1935 р.). Він поправу вважається одним з найдовершеніших монументів Кобзареві. Композицію шестиметрової статуї видатного поета з фігурами героїв його творів доповнюють сучасники авторів пам'ятника – шахтар, червоноармієць, колгоспник і комсомолка. Таке рішення було продиктовано вимогами творчого методу соціалістичного реалізму.

У висновку треба зазначити, що тією чи іншою мірою численні митці робили свій внесок у створення культурної платформи ідеології сталінізму, допомагали розкручувати маховик насильства, жертвою якого ставали й самі.

Звуження тематики і проблематики мистецтва, припинення стильових пошуків, виробництво ідеологічних стереотипів – всі ці заходи, декретовані державою, були згубні для вільного розвитку української культури.

Безперечно, у своїх основах і принципах культура має бути незалежною від держави, тим більше її ідеологічних впливів. Політика державної орієнтації та регламентації в культурі заперечує гуманістичні, пошукові й творчі тенденції оновлення.

О.В. Кравченко, викл. (ХНУБА, Харків)

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство в різноманітних аспектах його формування й функціонування становить одну з центральних проблем суспільно-політичної теорії та практики останніх десятиліть. Актуальність усвідомлення цього феномену в Україні зумовлена

помітним зростанням кількості громадських, благодійних та волонтерських організацій в останні роки. Проте питання щодо ступеня сформованості громадянського суспільства в Україні належить до числа найбільш дискусійних.

Як зазначає Юрген Кока, поняття «громадянське суспільство» з 80-х рр. минулого століття переживає відродження й перетворилося «на ключове для критики диктатури, передусім, у країнах Східної Європи, де дисиденти, такі, як Гавел, Геремек и Дьордь Конрад виступали з ним проти партійної диктатури, радянської гегемонії і тоталітарної влади – за свободу, плюралізм і автономію суспільства» [2]. Одним із показників формування громадянського суспільства є наявність громадських організацій як альтернативи офіційній владі. За цим показником Україна вже наприкінці першого десятиліття XXI ст. цілком співставна з іншими європейськими країнами: на 10 тисяч громадян у нас припадає 15,5 організацій (що зіставно з ситуацією в Польщі, де такий показник дорівнює 14,5) у той час, як, скажімо, в Угорщині сягає 55, у Хорватії – 85, в Естонії – 201. Заразом у Швейцарії на ті ж 10 тисяч населення припадає 200 недержавних організацій, у Великій Британії – 52, Канаді – 48, США – 43,3, натомість у Японії ця кількість становить 5,92, Росії – 4,7, а в Узбекистані взагалі 0,17 [3, с. 34].

Чи є кількість громадських організацій свідченням сталості громадянського суспільства? Те, що у 2013 – на початку 2014 р. відбулася «Революція гідності», рух волонтерства – дають підстави вважати, що громадянська активність має суттєву політичну вагу. Зважаючи на те, що самий феномен громадянського суспільства є доволі розпливчастим, Т. Метельова визначає такі його комунікативні ознаки:

- по-перше, наявність у суспільстві легалізованого й легітимованого приватного інтересу. Без приватного інтересу, за яким групуються і комунікують між собою громадяни, утворюючи об'єднання, немає ані об'єднань, ані їхньої сукупності – громадянського суспільства;

- по-друге, наявність системи права – не сукупності законів, які, як відомо, можуть фіксувати неправові стосунки, а права, що саме ґрунтовано на легалізації відмінності між сферами одиничного, особливого й загального, відмінності між приватним, корпоративним і державним інтересами й волевиявленнями. Іншими словами, громадянське суспільство та правова держава не лише щільно пов'язані так, що друге уможливорює перше, але вони зумовлюють один одного [3, с. 36].

Чи є протистояння між структурами держави та громадянського суспільства неминучим? З огляду на різні принципи їх утворення, можна, вочевидь, стверджувати, що вони є конкурентами в розпорядженні владою. Рух активістів, спрямований на реформування державних інститутів у 2013–2015 рр., та криза в стосунках між агентами змін, які залишилися в громадському секторі, та тими, що обійняли державні посади – свідчить про наявність ціннісних розбіжностей в учасників суспільної взаємодії. Спосіб вирішення суспільно-значущих проблем часто-густо доводить відмінність між суспільними формами реалізації індивідуальних цінностей та організованими державною владою. Залежно від політичної культури та ладу держави задоволення потреб громадян може відбуватися в демократичний спосіб або шляхом насильства. Ступінь демократичності влади не є запорукою її ефективності. Проте це створює передумови для компромісу в стосунках громадянського суспільства з державою. За відсутності сталих традицій демократії актуальність демократизації політичної культури в Україні пов'язана з необхідністю мінімізації строкатості світоглядних, тобто ціннісних, розбіжностей серед різних груп населення, що є перешкодою для консолідації суспільства та влади щодо цивілізаційного самовизначення країни.

Список використаних джерел

1. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Показники станом на 1 січня 2012 року / Державна служба статистики. Громадянське суспільство в умовах трансформації системи цінностей: між демократизацією та дегуманізацією (на прикладі зоозахисних реалій України та Євросоюзу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/express/expr2012/01_12/13_.zip
2. Кока Ю. Европейское гражданское общество: исторические корни и современные перспективы на Востоке и Западе [Электронный ресурс] // Неприкосновенный запас. – 2003. – № 2 (28). – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2003/2/koka.html>
3. Метельова Т. О. Перспективи громадянського суспільства в сучасному світі // Історичний досвід становлення інститутів громадянського суспільства в країнах Європи: зб. наук. праць. – К.: Фіолант, 2012. – С. 33–48.